

Pár slov k charakteru odborné publikace

Když se ve své výzkumné práci dostaneme do stadia, kdy získané výsledky do sebe začínají zapadat a kdy představují jednoznačné potvrzení našich pracovních hypotéz, měli bychom se věnovat jejich vhodnému zveřejnění. Nejčastěji formou takového výstupu je článek v odborném časopise. Hlavním a původním motivem pro sepsání publikace by mělo být přesné informování odborné veřejnosti o výsledcích a závěrech, které jsme získali. Taková publikace současně znamená i získání odpovídajícího počtu bodů do hodnocení produktivity týmu či instituce nebo významný výsledek plnění zadání určitého projektu.

Kdyby o vzniku publikace rozhodovaly jen naposled zmíněné formální důvody, nemuseli bychom se její formou hlouběji zabývat. Chceme-li ale především odbornou komunitu o své práci informovat a sklidit za ní i příslušné uznání, musíme zvolit pro publikování tematicky vhodný a co nejsledovanější časopis (charakterizovaný vysokou hodnotou impaktového faktoru). Pro formu publikace by měly být zásadním vodítkem instrukce pro autory, které jednotlivá periodika podrobně zpracovávají (Chemické listy nevyjímaje). Každý časopis se snaží prosazovat jednotný styl publikací, který je ovšem často specifický, a tudíž i instrukce pro autory se hlavně ve formálních prvcích u jednotlivých periodik výrazně liší. Základní principy tvorby publikací jsou však pro všechny časopisy shodné.

V 70. letech minulého století sepsali Karel Bláha, Jiří Dvořák a Miloš Kraus útlou knížku („Jak psát o chemii (v ČCCC i jinde)“, Akademia, Praha 1974), která se sice přezila v detailech (například už nekreslíme vzorce ručně do rastrů), ale obsahuje stále platné hlavní zásady pro tvorbu publikací. Navíc podává mnoho názorných porovnání nevhodné a správné formy prezentace výsledků, a proto stojí za trochu námahy ji znovu vyhledat a do ní nahlédnout. O některých v ní uvedených zásadách psaní publikací je následujících pár řádků.

Již v době vzniku zmíněné příručky zdůrazňovali její autoři požadavek stručnosti odborného sdělení. Nic podstatného v něm nesmí chybět, ale text by měl být zbaven všech nepodstatných detailů a nelogických odboček. Při dnešní záplavě nejrůznějších tištěných i elektronicky šířených materiálů je tlak na úspornost textu ještě silnější. Důležitost zpracování relevantních výsledků v kompaktní formě je významná i proto, že publikace má být rovněž optimální formou pro archivaci výsledků. Snaha o racionální stručnost je motivem mnoha redaktorských zásahů do došlých příspěvků (opět práce do Chemických listů nevyjímaje).

Výstižnost a přiměřená délka názvu práce bývá již prvním kamenem úrazu u mnoha příspěvků. Několikrát-dkový titul nebo kumulace zkratk, byť obecně známých, ukazuje na to, že se autoři nad názvem často příliš nezamýšlejí. Přitom podceňují fakt, že jména autorů a názvy

příspěvků jsou vždy uváděny v obsahu čísla i ročníku periodika, a tím jsou vlastně trvalou upoutávkou na jejich práci. Dobrým vodítkem pro posouzení vhodnosti názvu je jeho hlasité přečtení, které by se mělo odbyť jedním dechem a bez zadržávání na zkratkách nebo systematických názvech sloučenin. Je také správné neuvádět v názvu ani v souboru vybraných klíčových slov termín, který je sice módní, ale který není pro podstatu práce charakteristický. Tím se zabrání tomu, aby se příslušná práce ve výsledku počítačového vyhledávání neobjevila jako falešný hit.

Dalším z důležitých poselství zmíněné brožurky je nutnost oprostít odborné sdělení od všech personálních záležitostí, emocí a osobního hodnocení prezentovaných výsledků. Pokud je text v první fázi sepsávání sestavován z oddílů psaných jednotlivými členy autorského týmu, bývá celek obsahově i formulačně nesourodý. Proto je třeba nechat prvotní rukopis od osobních hledisek „vyvětrat“ a poté dospět k jednotné a vyvážené prezentaci společných výsledků. I když práce na řešeném problému procházela různými peripetemi, je třeba je popsat jen věcně. Odborné sdělení není totiž beletrie a jakékoliv epické líčení dlouhé cesty od trudných začátků k vítěznému konečnému zdolání problému čtenáře pídícího se po holých faktech nezajímá a spíše zdržuje. Autorům často přijde líto, když místo chronologického popisu lopotného úsilí mají prezentovat jen výsledky přesně sledující logickou cestu, ke které se postupně dopracovali. Hodně dat přitom, jak se říká, „spadne pod stůl“ a celý řešený problém se pak zdá až průzračný. Ale tak by to mělo v zájmu čtenářů a vědy ve finále dopadnout.

Publikace můžeme kvalifikovat jako jakýsi destilát zbavený všech esencí tvůrčího kvasu. Takový materiál je totálně odosobněný, přesný a stručný a tím umožňuje čtenáři rychle se ve výsledcích orientovat. Ovšem eliminaci lidského rozměru výzkumné práce můžeme chápat i jako škodu, pokud bychom chtěli vidět za výsledky i autora jako člověka, znát jeho pocity a sledovat jeho pracovní zápal, nadšení i zklamání. Poučení bychom mohli získat i z neúspěšných fází výzkumu, které se s výjimkou interních materiálů nikde nepublikují. Významný vědec nechá někdy posluchače při přednášce nahlédnout do „zadního dvorku“ své laboratoře, aby tím osvěžil přednášku. Někdy je k takovému poodhalení dotlačen zvidavými dotazy v následné diskusi. Ještě více nepublikovaných odborných i osobních detailů lze získat na odborných setkáních v kuloárových debatách nebo při neformálním posezení při společenském programu. Tuto lidskou stranu vědy musíme však hledat jinde než v publikacích, protože i ty nejlepší, psané v duchu uvedených zásad, ji díky svému hlavnímu informačnímu cíli podat nemohou.

Petr Holý